

ЗАТВЕРДЖУЮ

Т. в. о. директора ДНУ "ІРГЕМО"

Тетяна АБРАМЯН

22.01.2025

НАУКОВЕ ОБГРУНТУВАННЯ

плати за вилов деяких морських видів водних біоресурсів,
що добуваються у відкритому морі та виключних
економічних зонах інших держав

В Україні, як і в багатьох інших країнах, застосовуються збори за користування водними біологічними ресурсами (ВБР), які є важливим регуляторним інструментом, покликаним забезпечити баланс економічних інтересів держави, як власника ресурсу та організацій та фізичних осіб, що складають категорію користувачів. Це ринковий механізм й він потребує постійного налаштування, що пов'язано з мінливістю як економічних факторів (інфляцією, рівнем споживчого попиту, цінами на паливо тощо), так і падінням або зростанням чисельності самих популяцій. Тому необхідний гнучкий і обґрунтований механізм їх коригування, що дозволяє повносистемно і оперативно реагувати на зміни, що відбуваються з метою недопущення зниження видобутку.

Згідно з економічною теорією, плата або збори за використання природних ресурсів належать до рентних платежів. Рента - це та частина доходу, яка не зароблена працею людей, а надана природою, і її можна розглядати як певний елемент загального надбання суспільства, та вона не може включатись у прибуток. Вона має використовуватись для тих чи інших потреб суспільства в цілому.

У рибному господарстві України, як і в інших країнах, питання наукового

СЕД АСКОД

ДЕРЖАВНА НАУКОВА УСТАНОВА "ІНСТИТУТ РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА, ЕКОЛОГІЇ МОРЯ ТА ОКЕАНОГРАФІЇ"

№ 1/28 від 22.01.2025

Підписувач Абрамян Тетяна Анатоліївна

Сертифікат 3FAA9288358EC0030400000011CA3700B3F8D000

Дійсний з 15.02.2024 0:00:00 по 14.02.2026 23:59:59

визначення сучасного та економічно обґрунтованого оподаткування промислового рибальства та методики визначення, корегування норми (ставки) плати за користування водними живими ресурсами потребують сучасних рішень, про що йдеться в Аналітичній довідці ІРЕМ "Принципи та норми оплати за спеціальне використання рибних та інших водних біологічних ресурсів. Обґрунтування впровадження плати за спеціальне використання антарктичного криля та видів роду іклячів у зоні відповідальності ККАМЛР" від 09.08.2022 № 02/285. Згідно з нормами Закону України "Про тваринний світ", плата за спеціальне використання рибних та інших водних живих ресурсів визначається як складова збору за спеціальне використання природних ресурсів (Ст. 18). Порядок справляння і розміри збору за спеціальне використання об'єктів тваринного світу встановлюються Кабінетом Міністрів України.

У Податковому Кодексі (Документ 2755-VI, редакція від 19.07.2022, підстава - [2330-IX](#)) Ст. 8 та 9 встановлюють в Україні загальнодержавні та місцеві податки та збори, до яких не включена плата (податки, збори) за спеціальне використання водних біологічних ресурсів. Разом з тим, Кодекс передбачає внесення ряду рентних платежів та зборів за використання інших природних ресурсів: водних, лісових, надр тощо. Рибопромислові підприємства та інші користувачі водних біологічних ресурсів сплачують загальні податки та збори, а також плату за спеціальне використання водних біоресурсів, яка встановлюється та розраховується згідно з "Порядком здійснення спеціального використання водних біоресурсів" (затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 22.12.2023 № 1347).

З огляду на відновлення промислу водних біоресурсів у зоні Організацій з рибальства у північно-західній частині Атлантичного океану (НАФО), відповідно до інформації Держрибагентства (лист № 3-9.1-16/55-25 від 06.01.2025), у даному обґрунтуванні представлено пропозиції щодо справляння плати за такі види водних біоресурсів: тріска атлантична *Gadus morhua*, морський окунь *Sebastes spp.*, жовтохвоста лиманда *Limanda ferruginea*, атлантична довга камбала *Glyptocephalus cynoglossus*, скати *Rajiformes* (зірчатий скат *Amblyraja radiata*),

білий американський морський минь *Urophycis tenuis*, північний короткоперий кальмар (іллекс) *Illex illecebrosus*.

За експертною оцінкою ІРЕМ, виконаною у 2022 році, відсоток плати за водні біоресурси у ринковій вартості основних цінних промислових риб України, що не належать до масових видів, коливається від 0.35 до 2.88 %, у середньому 1.21% від ринкової вартості.

Цей відсоток пропонується як базовий для подальшого розрахунку плати за окремі види водних біоресурсів.

Ресурсне забезпечення України у зоні НАФО технічно розподілене на дві групи основних промислових видів:

- види, по яких в Україні є індивідуальна квота (морський окунь у районі 3O та тріска атлантична у районі 3L);

- види, добування яких Україна може здійснювати в межах загального ліміту спільно з групою інших країн, що здійснюють рибальство у зоні НАФО (тріска атлантична у районі 3M, морський окунь у районі 3LN, морський окунь у районі 3M, жовтохвоста лиманда, атлантична довга камбала у районі 3NO, зірчатий скат, кальмар-іллекс).

Загалом, індивідуальна квота України по окремих видах у зоні НАФО на 2025-й рік становить 169.14 тонн. По інших видах максимальний вилов, теоретично, може скласти понад 1300 тонн, але, вірогідніше за все, з огляду на початковий для України (біля багатьох років неприсутності у зоні НАФО) період промислу, може бути виловлено не більше 20% від цього обсягу, враховуючи, що існують біля 10 інших країн, що конкурують між собою за добування цих видів за "олімпійською системою".

З огляду на нагальну потребу сприяти збереженню та розвитку українського рибальства (яке є фактором впливу та важливим джерелом даних), а також враховуючи наразі дуже обмежену для України кількість доступних для вилову водних біоресурсів, пропонується застосувати індекс (I) 0.75 до базового орієнтира плати за ресурси (1.21% від ринкової вартості) для морського окуня, по якому є

відносно велика гарантована індивідуальна квота у 3О, та по інших видах застосувати індекс (І) 0.50 до базового орієнтира плати за ресурси.

Власне ринкову вартість оцінено по даних щодо вартості імпорту - С (за даними Державної митної служби 2022-2024 років, отриманими від Держрибагентства) зазначених видів.

Таким чином, формула визначення норми плати (F) за тону виду водного біоресурсу виглядатиме наступним чином:

$$F = C * 1000 * (1.21\%) * I$$

Нижче наведено інформацію окремо за кожним з видів водних біоресурсів, що розглядаються.

Морський окунь *Sebastes spp.*

Є три види атлантичного морського окуня, які є об'єктами промислу: *S. fasciatus* (рожевий морський окунь), *S. mentella* (глибоководний окунь, він же окунь-клювач) і *S. norvegicus* (золотистий окунь). У зв'язку з важкістю ідентифікації, вилови зазвичай повідомляються як *Sebastes spp.* Морський окунь поширений в межах підрозділів 3KLMNO, а також 2 (повністю) і 1F. НАФО управляє незалежними запасами в 3LN, 3M і 3O. Запас у підрайоні 2 і 1F + 3K знаходиться у спільному управлінні з Комісією з рибальства Північно-Східної Атлантики (НЕАФК).

У зонах 3L і 3N існує два види червоного окуня: глибоководний окунь (*Sebastes mentella*) і рожевий окунь (*Sebastes fasciatus*), які виловлювалися в промислових масштабах і в статистиці рибальства повідомляються разом як морський окунь. Обидва види, що зустрічаються в 3LN керуються як єдиний запас. По квоті "Інші" для України у цих районах доступно 36 т окуня.

У 3M існують три види морського окуня, які комерційно виловлюються на банці Флеміш-Кап: окунь глибоководний (*Sebastes mentella*), окунь золотистий (*Sebastes norvegicus*) і окунь рожевий (*Sebastes fasciatus*). Термін окунь-клювач

використовується для поєднання *S. mentella* та *S. fasciatus*. Усі запаси мають як пелагічні, так і демерсальні концентрації та тривалий процес поповнення. В останні роки запаси окуня знаходяться на відносно стабільному рівні. Для України по квоті "Інші" доступно 124 т окуня у даному районі.

У 3О є два види морського окуня, які промислово виловлюються: морський окунь глибоководний (*Sebastes mentella*) і рожевий окунь (*Sebastes fasciatus*). У даному районі для України доступні 150 т індивідуальної квоти по цьому виду.

Гуртова ціна мороженої продукції цієї групи видів (тушка з головою) на ринку ЄС, за даними видання ФАО European Fish Price Report (12/2024), становила від 1.28 до 1.98 доларів США за кг: у середньому 1.63 дол/кг, або 68.89 грн/кг (за оф. курсом Національного банку України 42.2659, станом на 16.01.2025).

Відповідно, норма плати за даний вид водного біоресурсу має скласти:

$$F = 68.89 * 1000 * (1.21\%) * 0.75 = \mathbf{625.18 \text{ грн}}$$

Тріска атлантична *Gadus morhua*

Атлантична тріска поширена в межах районів 3LMNO і управляється як три окремі запаси: 3L, 3M і 3NO. На даний час на промисел на Великій Ньюфаундлендській банці - ВНБ (3NO) накладено мораторій. Прилов тріски при промислі інших видів не повинен перевищувати 4% від вилову або 1000 кг, що більше.

При цьому Україна отримала індивідуальну квоту тріски у 3L - 19.14 тонн.

А також місцем, де можливий промисел тріски, залишається банка Флеміш-Кап (3M). У цьому районі для промислу по "олімпійській системі" доступно (у тому числі для України) 50.45 тонн тріски.

Гуртова вартість даного виду в імпорті України (дані Держстату України) від основного постачальника – Гренландії, - за перші 10 місяців 2024 року склала 3.23 доларів США за кг, або 136.52 грн/кг (за оф. курсом Національного банку України 42.2659, станом на 16.01.2025).

Відповідно, норма плати за даний вид водного біоресурсу має скласти:

$$F = 136.52 * 1000 * (1.21\%) * 0.50 = \mathbf{825.95 \text{ грн}}$$

Жовтохвоста лиманда *Limanda ferruginea*

Жовтохвоста лиманда поширена в межах 3LNO і управляється як єдиний запас. Остання аналітична оцінка (2021 року) показала, що розмір запасу стабільно зростає з 1994 року і наразі в 1,4 рази перевищує критичну межу. Нещодавнє поповнення виявлялось вищим за середнє.

У 2025-му році Україна може виловити до 79 тонн цього виду по квоті "Інші".

Вартість групи видів камбалових «інших» (не палтусів, не морських язиків, не річкова та не морська камбала) в імпорті України за перші 10 місяців 2024 року становила біля 2.12 доларів США за кг, або 89.60 грн/кг (за оф. курсом Національного банку України 42.2659, станом на 16.01.2025).

Відповідно, норма плати за даний вид водного біоресурсу має скласти:

$$F = 89.60 * 1000 * (1.21\%) * 0.50 = \mathbf{542.08 \text{ грн}}$$

Атлантична довга камбала *Glyptocephalus cynoglossus*

Атлантична довга камбала розповсюджується всередині та управляється як два окремих запаси у 3NO та 2J3KL, хоча загальний допустимий улов встановлюється лише для 3NO.

Атлантична довга камбала у 3NO була під мораторієм до 2015 року, але поступово ситуація із запасом цього виду покращилась, і її вилов було відновлено.

У 2025-му році Україна може виловити до 14 тонн цього виду по квоті "Інші".

Вартість групи видів камбалових «інших» (не палтусів, не морських язиків, не річкова та не морська камбала) в імпорті України за перші 10 місяців 2024 року становила біля 2.12 доларів США за кг, або 89.60 грн (за оф. курсом Національного банку України 42.2659, станом на 16.01.2025).

Відповідно, норма плати за даний вид водного біоресурсу має скласти:

$$F = 89.60 * 1000 * (1.21\%) * 0.50 = \mathbf{542.08 \text{ грн}}$$

Скати *Rajiformes* (зірчатий скат *Amblyraja radiata*)

Зірчатий скат поширений в межах районів 3LNO та 3Ps. Усі скати вважаються єдиним запасом. Запаси у 3Ps наразі керуються Канадою та Францією у своїх відповідних БЕЗ, тоді як 3LNO керує NAFO.

Комерційний улов скатів містить суміш кількох видів скатів. Однак зірчатий скат домінує, охоплюючи близько 95% видів скатів. У 2005 році Комісія з рибальства NAFO вперше встановила загальний допустимий улов (ліміт) для скатів у 3LNO. Біомаса цього запасу залишається стабільною з 2007 року.

У 2025-му році Україна може виловити до 258 тонн цих видів по квоті "Інші".

Вартість скатів в імпорті України в останні роки становила біля 1.66 доларів США за кг, або 70.16 грн (за оф. курсом Національного банку України 42.2659, станом на 16.01.2025).

Відповідно, норма плати за даний вид водного біоресурсу має скласти:

$$F = 70.16 * 1000 * (1.21\%) * 0.50 = \mathbf{424.47 \text{ грн}}$$

Білий американський морський минь *Urophycis tenuis*

Білий американський морський минь поширюється через у 3NO та 3Ps, хоча квота є лише для 3NO.

З 1970 по 2010 роки вилов білого миня в 3NO коливався, становлячи в середньому приблизно 2000 т, але у подальшому річний вилов зменшувався. Зокрема, протягом періоду 2011-2020 років вилов на ділянках 3NO склав, у середньому, біля 330 т. Виходячи з наявної інформації, нових значних змін у статусі цього запасу немає, тобто запас миня залишається на відносно низькому рівні, оскільки з 2000 року не спостерігалось великого поповнення.

У 2025-му році Україна може виловити до 59 тонн цього виду по квоті "Інші".

Вартість даного виду в імпорті України в останні роки становила 0.84 доларів США за кг, або 35.50 грн (за оф. курсом Національного банку України 42.2659, станом на 16.01.2025).

Відповідно, норма плати за даний вид водного біоресурсу має скласти:

$$F = 35.50 * 1000 * (1.21\%) * 0.50 = \mathbf{214.78 \text{ грн}}$$

Північний короткоперий кальмар (іллекс) *Illex illecebrosus*

Північний короткоперий кальмар (іллекс) поширений у підрайонах 3 + 4 і управляється як один запас. Іллекс живе менше одного року і вважається єдиним запасом на всьому ареалі від Ньюфаундленду до Флориди в підрайонах NAFO 2-6.

У 2025-му році Україна може виловити до 794 тонн цього виду по квоті "Інші".

Гуртова ціна мороженої продукції цього виду на ринку ЄС, за даними видання ФАО European Fish Price Report (12/2024), становила від 1.65 до 2.85 доларів США за кг: у середньому 2.25 дол/кг або 95.10 грн/кг (за оф. курсом Національного банку України 42.2659, станом на 16.01.2025).

Відповідно, норма плати за даний вид водного біоресурсу має скласти:

$$F = 95.10 * 1000 * (1.21\%) * 0.50 = \mathbf{575.36 \text{ грн}}$$

Усі запропоновані норми плати за окремі види водних біоресурсів, що добуваються у відкритому морі та виключних економічних зонах інших держав, наведені у Таблиці 1.

Старший науковий співробітник
відділу водних біоресурсів
Світового океану ДНУ
"ІРГЕМО"

Володимир ГЕРАСИМЧУК

Таблиця 1 - Пропозиції щодо справляння плати за окремі види водних біоресурсів, що добуваються у відкритому морі та виключних економічних зонах інших держав

Види водних біоресурсів	Обсяг плати (за 1 тонну), грн
Морський окунь <i>Sebastes spp.</i>	625.18
Тріска атлантична <i>Gadus morhua</i>	825.95
Жовтохвоста лиманда <i>Limanda ferruginea</i>	542.08
Атлантична довга камбала <i>Glyptocephalus cynoglossus</i>	542.08
Скати <i>Rajiformes</i> (зірчатий скат <i>Amblyraja radiata</i>)	424.47
Білий американський морський минь <i>Urophycis tenuis</i>	214.78
Північний короткоперий кальмар (іллекс) <i>Illex illecebrosus</i>	575.36